

Mader Béla (Szeged)

Köszöntésféle

Kedves István, abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy a hatvanadik születésnapod alkalomból készülő tisztelegő kötetbe köszöntőt írhatok. Persze, lett volna lehetőség arra is, hogy valami – nagyon tudományos – tanulmányt próbáljak tisztelegés címén elhelyezni, de elgondolt témámat illetően – a könyvtárak jövője – nem vagyok meggyőződve arról, hogy a tudomány mai állása szerint valami explicite megnyugtató eredményre jutó írás születne. Nem is szólva arról, hogy mivel a kötet minden bizonnyal örökbecsű és örök életű lesz, azt is kockáztatnám, hogy mondjuk száz év múltán olvasója arra a megállapításra jusson, hogy de nagy kretén is lehetett eme tanulmány szerzője.

Szóval marad a köszöntő. A nyolcvanas évek elején – amikor először találkoztunk s megismertelek – a köszöntő írása előtt elballagtam volna a régi egyetemi könyvtár folyosóin álló böhm nagy szekrényekhez, s fiókjait huzigálva, cédulákat pörgetve kerestem volna valami bölcs könyvet, hogy mondaná már meg, milyen is a köszöntő műfaja. Ezt követően lementem volna a vasállványos raktárba, ahol a milliányi könyv várja, hogy egyszer kézbe kerüljön, s elővettem volna a polcra a könyvet. Na meg a mellette lévőkhöz is belenézgettem volna, függetlenül attól, hogy semmi közük a köszöntőhöz. Sose tudja az ember, mire lesz jó, ha véletlenül belelapoz egy dinoszauruszokról vagy éppen a lelki bajok gyógyításának lehetőségeiről szóló munkába, s miért ne tenné, ha már úgyszólván ott van ő is, és a könyvek is ott vannak. Nohát, ez változott meg mára, miért is fárasztanám a lábaimat, tölteném az időmet holmi könyvtárba mászkálással, mikor beírom egy képernyő szépen kijelölt téglalap alakú keretébe, hogy születésnapra köszöntő és 0,53 másodperc alatt 20 200 találatot kapok (és ez mind csak magyar nyelven). Ráadásul semmi zavaró dinoszaurusz, meg lelki baj kiterő sem csábít. Mondanom sem kell, ezt csináltam. Egy-egy találatot megnézve meg kellett állapítanom, hogy máris sokkal műveltebb lettem. Merthogy konkrét példákat is adnak, gyönyörű köszöntő mondatokat. Próbálgatom, ízlelgetem, hogy ugyan melyik is tetszene neked a legjobban. Talán ez (s most idézet következik): „Születésnapod egy új kezdet: annak az ideje, hogy frissen és bátran új célokat tűzz magad elé.” Vagy talán emez: „A múlt elmúlt. Figyelj előre, a jövőben a legjobb dolgokra, amik még várnak rád!” Megtudhatnád a következőket például: „A növekvő évszámok előnye, hogy egyre több embert ismersz, akiket szerethetsz.” A következővel (illő szerénységgel) még magamat is becsempészhetném: „Boldog születésnapot annak az embernek, aki tudós, tehetséges és szellemes, és aki annyira emlékeztet magamra!” Vagy talán ez a részben rigmusos tetszene: „Évek rohanók, napok suhanók, eltűnnek és nem maradnak. Tégy el emléket magadnak, néha állj meg egy pillanatra, gondolj a szép tegnapokra. Ünnepegyen a szívedben, mártózz meg a szeretetben, ráadásnak ideállok és őszintén gratulálok.” Nos, ezek után az ember elgondolkodik azon az ambivalencián, hogy egyrészt mekkora is Istenke állatkertje, s ezzel egy időben mennyi őszinte érzelm is lehet az adott alkalomból tollat ragadó vagy száját nyitó köszöntő egyedben.

A tény az, hogy illik köszönteni, szokásunk köszönteni, főleg kerek (vagy ötten osztható) évfordulókon. Jó szokás, csak hogyan is éljünk vele? Függetlenül az életkortól is. A köszöntő és a köszöntött életkorától egyaránt. Ha a célpont már korosabb (mondjuk hatvanéves), fel lehet sorolni élete főbb állomásait és elért eredményeit, utalva hivatalos elismertségének tárgyi bizonyítékaira (lásd a kitüntetések) is. Ilyenkor arra kell vigyázni, hogy az egész ne hasonlítson valamiféle nekrológra, azt meg kell hagyni a majd sok-sok évtized után ezt megfogalmazónak. Magyarul: objektívnek kell lenni. Az ilyen típusú megközelítés viszont teljesen haszontalan próbálkozás, a díszes köszöntőt megérdemlő címzettnek már úgyszólván van Wikipédia-cikke, amiben munkahelyei, címei, külföldi előfordulásai és eddig megírt nagyszámú munkája könnyen megtalálható. S ahogy mondtam, függ a köszöntő életkorától is (a jelen esetben mondjuk hetvenöt év), amikor is

arra kell vigyázni, hogy a köszöntő ne legyen tele az életkorból egyenesen következő (ál)bölcsességekkel. Most, ha mindezen előbb mondottakat betartom, akkor az lenne a legjobb, ha csak azt mondanám (s ezt tiszta szívből): Isten éltesse István!

Ez azért két okból is kevés lenne. Részben, mert hogy nézne ki a tekintélyes kötetben egy fecni köszöntő. Részben meg azért, s ez a komolyabb, mert hatvan évvel sokkal többet érdemel. Már utaltam arra, hogy a nyolcvanas évek elején (talán '82-ben, az évszámokkal mindig is rosszul voltam) találkoztunk. S azóta nem tévesztettelek szem elől. Lényegében végigkísérhettem életpályádnak eddig mindig felfelé ívelő szakaszát. Hogyan lett az ifjú diplomásból akadémiai doktor, s hogyan maradt a nagy ív megtétele közben is mindig könyvtáros. Az ember hajlamos arra, hogy legyenek ikonjai, olyan nagyságok, akiket kimondatlanul is szinte elérhetetlennek tart. Tűnődöm, nem esem-e túlzásba, ha azt mondom, megindultál az ikonná válás útján. Nem kell dicshimnusz a bizonyításhoz, elég csak egyszerű kijelentő módban közölni: a könyvtárosság területén elérted a csúcst. Legnagyobb rangú könyvtárosa (főigazgatója) voltál és vagy a szerintem három legértékesebb magyar könyvtár közül kettőnek, az Országos Széchényi Könyvtárnak és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának (a Pesti Egyetemi Könyvtárhoz nem volt hivatalosan közöd). A címekre adó tudományos világunkban megszerezted a tényleges tudományoskodással megszerezhető legmagasabb grádicson ülés jogát, akadémiai doktor vagy (akadémikus úgysem leszel, mert nem a klikkesedésről, meg kompromisszumkészségről vagy híres). Nem csak címeket vívtál ki, a címekkel arányos eredmények állnak mögötted. Nem sorolom (majd 40 év múlva a nekrológodban olvasható lesz). Ha a köszöntőt Neked írom, akkor inkább néhány kis mozzanatot említek pályáddal kapcsolatosan. Mindig irigyeltem, hogy a jó cél érdekében (nem sértés: szinte bulldogszerűen) nem ismertél megalkuvást. Nem volt jellemződ a „diplomatikus félelem”, ennek néha kárát is láttad. Kora ifjúságodtól ügyes szervező, forrásokat előteremtteni tudó vagy. Emlékszem, hogy egy Klaniczay Tiborhoz mérten nyeretlen két évesként a Rebakucs évi konferenciáin megjelenve, több, lassan szentként tisztelt tudós szemében csodálni való ifjúként jelentél meg, aki valahogy eddig soha szóba nem kerülhető sorozatok megjelentetésére kerített valahonnan pénzt. Amire ők évtizedek alatt nem voltak képesek. Ennek kapcsán jut eszembe, hogy amikor a '90-es évek elején – s a szegedi egyetem akkori (nagy meglepetésre bölcsész) rektora az egyetem főtitkárájának kért fel (rövid időre a földszinti könyvtári szobádból az emeletre költöztél), a teljes rektori hivatal engem (éppen pillanatnyi főnöködet) kérdezett, ki is, milyen is ez a Monok? Én őszintén mondtam nekik – bízván, hogy lényegre törő példabeszédet mondok –: ha ott lesz a Monok és a hivatal folyosóin nagyobb mennyiségű rizst, krumplit, gyümölcsöt, lombos faágat és több hektó vizet találjátok, csak semmi csodálkozás, mert hamarosan megjönnek az elefántok is, amelyek etetését, itatását a Monok azért vállalta el, hogy ki lehessen adni az ilyen vagy olyan szép latin nevű sorozatot.

Kedves István, sokat tettél közös, szeretett (ma már Klebelsberggről elnevezett) könyvtárunkért, régi könyveidért. Sokat tettél azért, hogy az ország (addig fejét kissé fenn hordó, írásban és elvileg a többi könyvtárat segítő, koordináló) nemzeti könyvtára valóban közel kerüljön a könyvtár valódi funkciójának beteljesítéséhez, nemzetközi hírnevének öregbítésén saját tudományos tevékenységeddel eredményesen munkálkodtál. A könyvtárak jövőjére nem csak gondoltál, több helyen is megalapoztad, majd szárba szökkenetted a könyvtárak működését majd biztosító ifjak képzésére alkalmas tanszékeket. Szegeden kívül Egerben is tisztelettel és hálával gondolnak rád e tevékenységedért. Tudományos munkáidnak (könyvek, tanulmányok egyaránt) száma hatalmas. Az ifjú, kezdő könyvtáros számos tekintetben példát vehet rólad, s ez nagy dolog. Igazgatás, koordinálás, szervezés, tudományos munka mellett ép és szép családban élsz, ha néha napokra távol is. Ez a háttér mindig is nagyon fontos számodra, tudom.

Sok időd van még hátra, még a hivatalosság által számodra is megállapított hetvenéves korig is. Nagyon kívánom, hogy – családdal együtt – töltsd az újabb évtizedet (és az utána következőket) ugyanolyan erőben, egészségben, mint eddig.

Habitus tekintetében nagyon nem hasonlítunk egymásra. Azonban egy egyezést mégis találok. Biztos vagyok benne, hogy Te is, amikor saját könyvtáradat, saját tanszékedet, saját munkásságodat tekintetted, mindig az egészre gondoltál. Hogy előrehaladjanak könyvtáraink, hogy képzetesebbek legyenek hallgatóink, hogy a könyvtárhoz (is) kötődő tudományosság eredményei sokasodjanak. Tartsd meg jó szokásod, s még egyszer: Isten éltesen hatvanadik születésnapodon!

Szeretettel
Mader Béla
Szeged, 2016. február 15.